

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(повне найменування вишого навчального закладу)

Факультет

інженерії машин, споруд та технологій
/назва факультету/

Кафедра

інжинірингу машинобудівних технологій
/назва кафедри/

ЗАТВЕРДЖУЮ
Дека́н факультету
Роман ЛЕЩУК
(підпис) *УСІМ* (прізвище та ініціали)
« 30 » / 08 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Безпека життєдіяльності, основи охорони праці

/назва дисципліни/

галузь знань	<u>18 «Виробництво та технології»</u> /шифр і назва галузі знань/
рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u> /назва/
спеціальність	<u>181 «Харчові технології»</u> /шифр і назва/
освітня програма	<u>«Харчові технології»</u> /назва/
спеціалізація	<u></u> /назва/
вид дисципліни	<u>обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки</u> /обов'язкова/вибіркова/

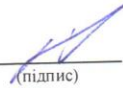
Тернопіль – 2024 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності, основи охорони праці»
(назва дисципліни)
для студентів факультету інженерії машин, споруд та технологій
(назва факультету)

Розробник:

завідувач кафедри інжинірингу
машинобудівних технологій

К.Т.Н., доцент
(посада, науковий ступінь та вчене звання)

/ Ігор ОКІПНИЙ /
(ініціали та прізвище)

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні
інжинірингу машинобудівних технологій
(назва)

Протокол від «28» серпня 2024 року № 1
Завідувач кафедри

/ Ігор ОКІПНИЙ /
(ініціали та прізвище)

Робоча програма розглянута та схвалена НМК
факультету інженерії машин, споруд та технологій
(назва)

Протокол від «30» серпня 2024 року № 1
Секретар НМК

/ Микола СТАШКІВ /
(ініціали та прізвище)

Робоча програма погоджена:

Спеціальність 18 «Виробництво та технології»
(шифр і назва)

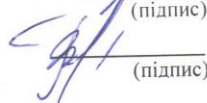
освітня програма «Харчові технології»
(назва)

Завідувач випускової кафедри

Микола КУХТИН
(ім'я та прізвище)

Гарант освітньої програми

Галина КАРПИК
(ім'я та прізвище)

1. Структура навчальної дисципліни

Показник	Всього годин	
	Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Кількість кредитів/годин	4/120	4/120
Аудиторні заняття, год.	48	12
Самостійна робота, год.	72	108
Аудиторні заняття:		
• лекції, год.	16	4
• лабораторні заняття, год.	16	4
• практичні заняття, год.	16	4
• семінарські заняття, год.	-	-
Самостійна робота:		
опрацювання лекційного матеріалу	8	2
підготовка до лабораторних, практичних занять	16	4
опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекції	12	54
виконання контрольних завдань	-	12
виконання індивідуальних завдань	-	-
виконання курсових проектів (робіт)	-	-
підготовка та складання заліків, екзаменів, контрольних робіт, рефератів, есе, тестування	36	36
Екзамен	+	+
Залік	-	-

Частка годин самостійної роботи студента:

денна форма навчання – 60 %;

заочна (дистанційна) форма навчання – 90 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1 Мета вивчення навчальної дисципліни: полягає у набутті студентами компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку.

2.2 Завдання навчальної дисципліни полягають у тому, що студент має знати: основні етапи розвитку проблеми забезпечення БЖД людини; загальні положення теорії управління ризиком; об'єкти і цілі БЖД, в системі „людина-життєве середовище„ різного рівня; фізіологічні та психічні можливості організму людини при взаємодії з навколишнім середовищем; причини та характер виникнення природних, техногенних, соціальних, політичних, комбінованих небезпек; порядок ліквідації наслідків НС; правові та організаційні основи ОП, структуру і завдання управління ОП на виробництві; основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії; принципи, методи і засоби контролю параметрів

шкідливих і небезпечних виробничих чинників на робочих місцях; основні заходи і засоби захисту працівників від шкідливих і небезпечних виробничих чинників типових для певних видів діяльності; основи пожежної безпеки під час виконання робіт; вміти: визначати рівень безпеки системи „людина-життєве середовище; ідентифікувати небезпеку, скласти номенклатуру небезпек, визначати зону небезпеки, визначати причини та можливі наслідки небезпек; класифікувати небезпечні, шкідливі та вражаючі фактори, оцінювати рівень небезпеки, моделювати умови виникнення небезпечних ситуацій; виявляти вплив небезпек на людину залежно від фізіологічного стану організму людини, психофізіологічних якостей і властивостей; визначати профілактичні заходи захисту від тектонічних стихійних лих, приймати рішення, спрямовані на запобігання руйнівним наслідкам топологічних природних небезпек; визначати потенційну небезпеку надходження небезпечних речовин у середовище мешкання людини; запобігати виникненню та ускладненню конфліктних ситуацій, захистити себе в екстремальних ситуаціях криміногенного характеру; в використовувати положення законів, нормативно-правових актів і нормативно-технічних документів у практичній діяльності під час виконання професійних функцій; дотримуватись вимог безпеки експлуатації технологічного устаткування і процесів під час виконання робіт, а також заходів з електро- та пожежної безпеки; впроваджувати профілактичні заходи щодо запобігання професійних захворювань та професійних отруень, травматизму, аварій і пожеж.

За результатами вивчення дисципліни студент повинен продемонструвати такі результати навчання:

ПР02. Виявляти творчу ініціативу та підвищувати свій професійний рівень шляхом продовження освіти та самоосвіти.

ПР16. Дотримуватися правил техніки безпеки та проводити технічні та організаційні заходи щодо організації безпечних умов праці під час виробничої діяльності.

ПР23. Мати навички з організації роботи окремих виробничих підрозділів підприємства та координування їх діяльності.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:

інтегральна:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми технічного і технологічного характеру, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у виробничих умовах підприємств харчової промисловості та у процесі навчання, що передбачає застосування теоретичних основ і методів харчових технологій.

- загальних:

ЗК02. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Навички здійснення безпечної діяльності.

- спеціальних

СК11. Здатність розробляти та впроваджувати ефективні методи організації праці, нести відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1 Лекційні заняття

№	Тема заняття та короткий зміст	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Актуальність безпеки життєдіяльності людини. Управління та нагляд за безпекою життєдіяльності в Україні. Забезпечення безпеки життєдіяльності людини найважливіше завдання розвитку цивілізації людства. Система державних органів по управлінню та нагляду за БЖ населення. Функції державного управління безпекою.	1	0,2
2.	Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності. Таксонометрія небезпек. Ризик як кількісна оцінка небезпек.	1	0,2

	<p>Модель життєдіяльності людини. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує звисну функцію людства. Методогічні основи БЖД. Системний поділ у БЖД. Критерії переходу небезпечної події у НС, одиниці виміру показників класифікаційної ознаки НС та їхні порогові значення у природному середовищі, виробничій, транспортній та інших сферах ЖД.</p>		
3.	<p>Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки та навколишнього середовища. Негативний вплив на ЖД людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледі.</p>	1	0,2
4.	<p>Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек. Законодавча база в галузі пожежної безпеки. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами.</p>	1	0,2
5.	<p>Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС. Глобальні проблеми людства: глобальна біосферна криза, екологічна криза, ресурсна криза, мирне співіснування, припинення гонки озброєння та відвернення ядерної війни, охорона навколишнього природного середовища, паливно енергетична, сировинна, продовольча, демографічна, інформаційна, ліквідація небезпечних хвороб. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження. Соціальні фактори, що впливають на життя і здоров'я людини. Корупція і криміналізація суспільства. Маніпуляція свідомістю. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки.</p>	1	0,2
6.	<p>Застосування ризик орієнтовного підходу для побудови імовірносних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС. Загальний аналіз ризику і проблем безпеки складних систем, які охоплюють людину, об'єкти техносфери та природне середовище. Концепція прийнятого ризику. Розподіл підприємств, установ та організацій за ступенем ризику їхньої господарської діяльності щодо забезпечення безпеки та захисту населення і територій від НС. Методичні підходи до визначення ризику. Застосування у розрахунках ризику імовірних структурно-логічних моделей.</p>	1	0,2
7.	<p>Менеджмент безпеки, правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та адміністративні територіальні одиниці у НС. Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС. Структурно-функціональна система державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади.</p>	0,5	0,2

8.	Управління силами та засобами об'єктів господарювання під час НС. Сутність і особливості оперативного управління за умов виникнення НС. Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт. Організація взаємодії сил при проведенні аварійно-рятувальних робіт та основних видів забезпечення у зоні НС.	0,5	0,2
9.	Медицина катастроф. Долікарська домедична допомога при захворюваннях, травмах, укусах та в умовах надзвичайних ситуацій.	1	0,2
10.	Загальні питання охорони праці. Правові та організаційні основи охорони праці. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Конституційні засади ОП в Україні. Законодавство України про ОП. Гарантії прав працівників на охорону праці. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про ОП. Нормативно-правові акти з ОП.	1	0,2
11.	Державне управління охороною праці. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці. Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенції та повноваження органів державного управління ОП. Органи державного нагляду за ОП, їх основні повноваження і права. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.	1	0,2
12.	Організація охорони праці на виробництві. Навчання з питань охорони праці. Профілактика травматизму та професійних захворювань. Структура, основні функції і завдання управління ОП в організації. Служба ОП підприємства. Комісія з питань ОП. Принципи організації та види навчання з питань ОП. Інструктажі з питань ОП. Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Основні причини виробничого травматизму. Методи аналізу виробничого травматизму.	1	0,3
13.	Основи фізіології та гігієни праці. Освітлення виробничих приміщень. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Повітря та мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Вентиляція виробничих приміщень. Основні світлотехнічні величини. Класифікація та нормування освітлення. Джерела освітлення.	1	0,3
14.	Шум, ультра та інфразвук, вібрація. Класифікація шумів за походженням, за характером, спектром та часовими характеристиками. Нормування шумів. ЗІЗ від шуму. Джерела та параметри інфразвукових та ультразвукових коливань. Нормування та контроль рівнів, основні методи та засоби захисту. Джерела, класифікація і характеристики вібрації. Гігієнічне нормування. Заходи та засоби захисту від вібрації.	1	0,2
15.	Захист від виробничих випромінювань. Джерела, особливості і класифікація ЕМВ. Нормування та захист від ЕМВ. Класифікація та джерела випромінювань оптичного діапазону. Виробничі джерела іонізуючого випромінювання, класифікація і особливості їх використання. Методи та засоби захисту від іонізуючого випромінювання.	1	0,2
16.	Санітарно-гігієнічні вимоги до планування і розміщення виробничих та допоміжних приміщень. Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів. Класи шкідливості підприємств за санітарними нормами. Санітарно-захисні зони. Вимоги до розташування промислового майданчика	1	0,2

	підприємства. Безпека під час експлуатації систем під тиском і криогенної техніки. Безпека під час вантажно-розвантажувальних робіт.		
17.	Електробезпека. Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Небезпека дотику до струмоведучих частин обладнання. Напруга кроку та дотику. Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.	1	0,3
18.	Основи пожежної профілактики на виробничих об'єктах. Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечності. Класифікація вибухонебезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон. Засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки. Пожежна сигналізація та засоби пожежогасіння. Дії персоналу при виникненні пожежі.	1	0,3
Усього годин		16	4

3.2 Практичні заняття

№	Тема заняття	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Теоретичні основи безпеки життєдіяльності	2	2
2.	Загальні принципи надання першої долікарської допомоги потерпілим	2	2
3.	Здоров'я і механізм його підтримки	2	-
4.	Стани втоми та стресу	2	-
5.	Ризик як оцінка небезпеки	2	-
6.	Хімічні і біологічні фактори небезпеки	2	-
7.	Психофізіологічні небезпеки	2	-
8.	Іонізуючі випромінювання, радіаційна безпека	2	-
Усього годин		16	4

3.3. Лабораторні роботи

№	Тема заняття	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Дослідження характеристик плавких вставок для запобіжників	2	-
2.	Дослідження метеорологічних умов у виробничих приміщеннях	2	-
3.	Вимірювання опору розтікання струму захисного заземлюючого пристрою, ізоляції електрообладнання і проводів та визначення питомого опору ґрунту	2	-
4.	Вивчення індивідуальних засобів захисту. Вивчення на тренажері проведення штучного дихання і зовнішнього масажу серця потерпілого	2	2
5.	Дослідження штучного освітлення на робочому місці	2	-
6.	Дослідження технічних характеристик автоматичних повідомлювачів пожежі. Первинні засоби пожежогасіння	2	2
8.	Дослідження факторів, які впливають на освітлення робочих місць в приміщенні	2	-
9.	Дослідження запиленості повітря виробничих приміщень	2	-
Усього годин		16	4

3.4. Самостійна робота

№	Найменування робіт	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Опрацювання лекційного матеріалу	8	2
2.	Підготовка до лабораторних, практичних занять	16	4
3.	Опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекції, в т.ч:	12	54
	Управління та нагляд за безпекою життєдіяльності України. Кодекс цивільного захисту України.	2	10
	Медицина катастроф.	4	10
	Правові та організаційні основи охорони праці. Питання охорони праці в Конституції України, Кодексі законів про працю України.	2	10
	Правові та організаційні основи охорони праці. Закон України „Про охорону праці”.	2	12
	Правові та організаційні основи охорони праці. Закон України „ Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування ”.	2	12
4.	Виконання контрольних завдань	-	12
5.	Підготовка та складання заліків, екзаменів, контрольних робіт, рефератів, есе, тестування	36	36
Усього годин		72	108

4. Критерії оцінювання результатів навчання студентів

Форма підсумкового семестрового контролю – екзамен

Модуль 1			Модуль 2			Підсумковий контроль		Разом з дисципліни
Аудиторна та самостійна робота			Аудиторна та самостійна робота					
Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		Теоретичний курс	10	
20	15		20	20				
№ лекцій	Вид робіт	Бал	№ лекцій	Вид робіт	Бал	Практичне завдання	15	
Лекція 1	Практичне заняття № 1 Лаб. робота №1	1 2	Лекція 5	Лаб. робота №5 Пр. заняття № 5	2 2			
Лекція 2	Практичне заняття № 2 Лаб. робота №2	2 2	Лекція 6	Лаб. робота №6 Пр. заняття № 6	2 2			
Лекція 3	Практичне заняття № 3 Лаб. робота №3	2 2	Лекція 7	Лаб. робота №7 Пр. заняття № 7	2 2			
Лекція 4	Практичне заняття № 4 Лаб. робота №4	2 2	Лекція 8	Лаб. робота №8 Пр. заняття № 8	2 2			
			Лекція 9	Лаб. робота №9 Пр. заняття № 9	2 2			

5. Навчально-методичне забезпечення

1. Методичні вказівки до лабораторної роботи з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” „Дослідження характеристик плавких вставок для запобіжників” / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С.- Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2019. 27 с.
2. Методичні вказівки до лабораторної роботи з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” „Дослідження метеорологічних умов у виробничих приміщеннях” / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С. - Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2019. 35 с.
3. Методичні вказівки до лабораторної роботи з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” „Вимірювання опору розтікання струму захисного заземлюючого пристрою, ізоляції електрообладнання і проводів та визначення питомого опору ґрунту” / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С. - Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 20 с.
4. Методичні вказівки до лабораторної роботи з дисципліни „Основи охорони праці” „Вивчення індивідуальних засобів захисту. Вивчення на тренажері проведення штучного дихання та зовнішнього масажу серця потерпілого” / Гурик О.Я. - Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2010. 16 с.
5. Методичні вказівки до лабораторної роботи з дисципліни „Основи охорони праці” „Дослідження штучного освітлення на робочому місці” / О.Я.Гурик. - Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2011. 13 с.
6. Методичні вказівки до лабораторної роботи з дисципліни „Основи охорони праці” „Дослідження технічних характеристик автоматичних повідомлювачів пожежі. Первинні засоби пожежогасіння” / Гурик О.Я., Король О.І. - Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2012. 23 с.
7. Методичні вказівки до лабораторної роботи з дисципліни „Основи охорони праці” „Вивчення правил техніки безпеки при експлуатації металорізальних верстатів і обробленні металу”/Гурик О.Я.,КорольО.І.-Тернопіль:ТНТУ імені Івана Пулюя, 2012.11 с.
8. Методичні вказівки до лабораторної роботи з дисципліни „Основи охорони праці” „Дослідження факторів, які впливають на освітлення робочих місць в приміщенні” / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С. - Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2013. 23 с.
9. Методичні вказівки до лабораторної роботи з дисципліни „Основи охорони праці” „Дослідження запиленості повітря виробничих приміщень” / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С. - Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2014. 20 с.

10. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” на тему „Теоретичні основи безпеки життєдіяльності”. / Гурик О.Я., Барановський В.М., Король О.І. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2013. 20 с.
11. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” на тему „Загальні принципи надання першої долікарської допомоги потерпілим”. / Гурик О.Я., Король О.І. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2013. 23 с.
12. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” на тему „Здоров’я і механізм його підтримки”. / Гурик О.Я., Король О.І. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2013. 14 с.
13. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” на тему „Стани втоми і стресу”. / Гурик О.Я., Король О.І. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2013. 16 с.
14. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” на тему „Ризик як оцінка небезпеки”. / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 11 с.
15. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” на тему „Хімічні і біологічні фактори небезпеки”. / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 7 с.
16. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” на тему „Психологічні небезпеки”. / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 8 с.
17. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” на тему „Іонізуючі випромінювання, радіаційна безпека”. / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 8 с.
18. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Безпека життєдіяльності, основи охорони праці” на тему „Вплив факторів соціального середовища на людину”. / Гурик О.Я., Король О.І., Сенчишин В.С. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 15 с.

6. Рекомендована література

Базова

1. Андрейчук Н.І. Охорона праці : навч. посіб. / Н.І. Андрейчук, Ю.В. Кіт, С.В. Шибанов, О.В. Шерстньова. Львів : Видавництво Львівська політехніка, 2012. 276 с. (Occupational safety. Textbook).
2. Атаманчук П.С., Мендерецький В.В., Панчук О.П., Чорна О.Г. навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 224 с.
3. Бедрій Я.І. Безпека життєдіяльності : навчальний посібник / В.Я.Нечай. Львів : Манголія 2006, 2007. 499 с.
4. Бедрій Я.І. Основи охорони праці : навч. посіб. 4-е вид. перероб. і доп. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. 240 с.
5. Гандзюк М. П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці : підручник / за ред. М. П. Гандзюка, МОН України. 4-е видання. Київ : Каравела, 2008. 384 с.
6. Геврик Є. О. Охорона праці : навчальний посібник. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2003. 280 с.
7. Гогіташвілі Г. Г., Лапін В.М. Основи охорони праці : навч. посіб. 4-те вид. випр. і доп. Київ : Знання, 2008. 302 с.
8. Грибан В. Г., Негодченко О.В. Охорона праці : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 280 с.
9. Грищук М. В. Основи охорони праці : підручник. Київ : Кондор, 2005. 240 с.
10. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності : підручник / В. В. Зацарний. Київ : Каравела, 2009. 280 с.
11. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці : підручник / Жидецький В.Ц., Джигирей В.С., Мельников О.В. вид. 5-е доп. Львів : Афіша, 2000. 350 с.

12. Жидецький В.Ц. Охорона праці користувачів комп'ютерів : підручник. Львів : Афіша, 2000. 176 с.
13. Зеркалов Д. В. Основи охорони праці : навч. посіб. Київ : Науковий світ, 2000. 278 с.
14. Івах Р. М., Бедрій І.Я., Білінський Б.О., Козяр М.М. Основи охорони праці : навч. посіб. 4-е вид, перероб. і доп. / під ред. Р.М. Івах. Київ: Кондор, 2012. 464 с.
15. Москальова В. М. Основи охорони праці: підручник. Київ: ВД Професіонал, 2005. 671 с.
16. Мохняк С.М. Безпека життєдіяльності : навчальний посібник / О.С.Дацко, О.І.Козій, А.С.Романів, М.П.Петрук, В.В.Сікора, В.О.Васійчук. Львів : Видавництво НУ „Львівська політехніка”, 2009. 264 с.
17. Основи охорони праці : підручник / Купчик М.П., Гандзюк М.П., Степанець І.Ф. та ін. за ред. М.П. Купчика, М.П. Гандзюка. Київ : Основа, 2000. 416 с.
18. Основи охорони праці : підручник / Запорожець О.І., О. С. Протоєрейський О.С., Франчук Г.М., Боровик І.М. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
19. Основи охорони праці : підручник 2-е вид. доп. та перероб. / Ткачук К.Н., Халімовський Н.О., Зацарний В.В., Зеркалов Д.В., Сабарно Р.В., Полукаров О.І., Коз'яков В.С., Мітюк Л.О. за ред. К.Н. Ткачука і М.О. Халімовського. Київ : Основа, 2006. 448 с.
20. Охорона праці : підручник / за ред. В. П. Кучерявого. Львів : Оріяна-Нова, 2007. 368 с.
21. Пістун І.П. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. Суми: „Університет кн.”, 2000. 301 с.
22. Скобло Ю.С. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. / Соколовська Т.Б., Морозенко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М.. Київ: Кондор, 2003. 424 с.
23. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. Львів: Бекид Біг. 2005. 170 с.
24. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2005. 301 с.
25. Ярошевська В.М. Безпека життєдіяльності : підручник. 2-е вид. К.: ВД „Професіонал”, 2006. 560 с.

Допоміжна

26. ДБН В.2.5 – 28 – 2018 Природне і штучне освітлення : вид. офіц. Київ : Мінрегіон України, 2018. 133 с.
27. Директива 89/391/ЄС „Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників”.
28. ДСанПіН 3.3.2.007-89 „Державні санітарні норми і правила з візуальними дисплейними терміналами (ВДТ) електронно-обчислювальних машин”.
29. ДСН 3.3.6.037-99 „Державні санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку”.
30. ДСН 3.3.6.039-99 „Державні санітарні норми виробничої та локальної вібрації”.
31. ДСН 3.3.6.042-99 „Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень”.
32. ДСТУ ОН SAS : 2010 „Система управління гігієною та безпекою праці”.
33. Закон України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування”.
34. Закон України „Про охорону праці" (від 21 листопада 2002 року).
35. Заплатинський В.М. Полімовний тлумачний словник з безпеки : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 120 с.
36. Кодекс цивільного захисту України.(від 01.07.2013 року).
37. Кодекс законів про працю України : нормат. докум., [з урахуванням останніх змін].
38. Конституція України : офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами]. Київ : Мін-во Юстиції України.
39. Кулалаєва Н.В. Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання : навчальний посібник / В.О.Михайлюк, Б.Д.Халмурадов. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 189 с.
40. Норми радіаційної безпеки. НРБУ – 97 / Д - 2000.
41. НПАОП 0.00-1.28-10 „Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин”
42. ОН SAS 18001 : 2007. Occupational health and safety management systems.

